

Percepcija odgojitelja djece rane i predškolske dobi o djeci bez odgovarajuće roditeljske skrbi

Fudurić, Anamarija

Undergraduate thesis / Završni rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:875639>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-29**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ**

Anamarija Fudurić

**PERCEPCIJA ODGOJITELJA DJECE RANE I PREDŠKOLSKE DOBI O DJECI
BEZ ODGOVARAJUĆE RODITELJSKE SKRBI
ZAVRŠNI RAD**

Zagreb, rujan, 2023.

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ**

Anamarija Fudurić
**PERCEPCIJA ODGOJITELJA DJECE RANE I PREDŠKOLSKE DOBI O DJECI
BEZ ODGOVARAJUĆE RODITELJSKE SKRBI**

Mentor rada: dr. sc. Staša Kukulj

Zagreb, rujan, 2023.

SAŽETAK

Konvencija o pravima djeteta (2001.) kaže da „za cjelovit i skladan razvoj svoje osobnosti dijete treba odrastati u obiteljskom okruženju, u ozračju sreće, ljubavi i razumijevanja“. Međutim, ako postoji opasnost i ugroženost unutar vlastite obitelji, dijete može biti izdvojeno iz svoje obitelji, te smješteno u jedan od oblika alternativne skrbi. Kako bi alternativna skrb opravdala odvajanje djeteta iz biološke obitelji potrebno je pružiti uvjete kojima će se ostvariti pravilan psihosocijalni razvoj te moći doseći određeni standardi i kvaliteta skrbi (Sladović Franz, 2016.). Naglasak u ovome radu je na ispitivanju razvoja privrženosti djece bez odgovarajuće roditeljske skrbi s odgojiteljem predškolske ustanove ranog i predškolskog odgoja. Stvaranje emocionalne veze od ključne je važnosti kako bi dijete moglo razviti i ojačati samopouzdanje te niz pozitivnih dugoročnih posljedica koji će utjecati na razvoj privrženosti.

Dječji vrtić uz obitelj predstavlja pozitivnu zajednicu u kojoj djeca razvijaju svoja prva iskustva o odnosima, prostoru, kulturi, komunikaciji s drugom djecom i odraslima koji brinu za njih. Nastoji se djeci omogućiti sigurno okruženje u kojem slobodno mogu istraživati i sudjelovati kao aktivni članovi zajednice. Uloga odgojitelja predškolske ustanove ima veliki značaj i doprinos za svako dijete, a posebno za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi budući da su ona socijalno osjetljivija skupina koja sa sobom nosi određene traume i ponašanja zbog čega im treba pristupiti s puno ljubavi, razumijevanja, otvorenosti i strpljivosti. Autori navode da djeca iz alternativne skrbi češće imaju poteškoća u razvoju privrženosti, posebno djeca smještena u institucionalnoj skrbi, je li to uistinu tako možemo vidjeti u rezultatima dobivenim provedenim istraživanjem.

ključne riječi: dijete, alternativna skrb, odgojitelj, privrženost

SUMMARY

The Convention on the Rights of the Child (2001.) states that “for the full and harmonious development of his or her personality, a child should grow up in a family environment, in an atmosphere of happiness, love and understanding”. However, if there is danger and endangerment within the child’s own family, the child may be separated from their family and placed in one of the forms of alternative care. In order for alternative care to justify separating a child from their biological family, it is necessary to provide conditions that will achieve proper psychosocial development and be able to reach certain standards and quality of care (Sladović Franz, 2016). The emphasis in this work is on examining the development of attachment of children without appropriate parental care with a preschool institution educator of early and preschool education. The creation of an emotional bond is of key importance for the child to be able to develop and strengthen self-confidence and a series of positive long-term consequences that will affect the development of attachment. The kindergarten, along with the family, represents a positive community in which children develop their first experiences about relationships, space, culture, communication with other children and adults who care for them. The aim is to provide children with a safe environment in which they can freely explore and participate as active members of the community. The role of the preschool institution educator has a great significance and contribution for every child, especially for children without appropriate parental care since they are a socially sensitive group that carries certain traumas and behaviors for which they need to be approached with a lot of love, understanding, openness and patience. The authors state that children from alternative care often have difficulties in developing attachment, especially children placed in institutional care, whether this is really so we can see in the results obtained by conducted research.

key words: child, alternative care, educator, attachment

Sadržaj

1. UVOD	1
2. PRAVNI OKVIR ZA IZDVAJANJE I SMJEŠTAJ DJECE BEZ ODGOVARAJUĆE RODITELJSKE SKRBI	2
2.1. Razlozi izdvajanja djece bez odgovarajuće roditeljske skrbi	3
2.2. Prava djece u alternativnoj skrbi	4
3. INSTITUCIONALNA SKRB	5
3.1. Dječji dom	6
3.2. Obiteljski dom	7
4. IZVANINSTITUCIONALNA SKRB	8
4.1. Udomiteljstvo	9
4.2. Posvojenje	10
5. PRIVRŽENOST	11
6. PRIVRŽENOST DJECE IZ ALTERNATIVNE SKRBI	12
7. METODOLOGIJA ISTRAŽIVAČKOG RADA	14
6.1. Cilj i istraživačka pitanja	14
6.2. Istraživačka pitanja	14
6.3. Metoda	15
6.4. Rezultati istraživanja	16
6.5. Rasprava.....	23
8. ZAKLJUČAK	26
9. LITERATURA	27

1. UVOD

Tema ovog završnog rada jest Percepcija odgojitelja o djeci bez odgovarajuće roditeljske skrbi s naglaskom na razvoj privrženosti. U radu će se proučavati različiti tipovi alternativne skrbi s naglaskom na privrženost. Teorijsku obradu teme započet ćemo prikazom osnovnih relevantnih temeljnih pojmova kao što su pravni okvir za izdvajanje i smještaj djece bez odgovarajuće roditeljske skrbi, oblici alternativne skrbi te razvoj privrženosti djece u alternativnoj skrbi. Nakon prikaza teorijskog dijela prikazat će se kvalitativno istraživanje i analizirati dobiveni podaci koji će se interpretirati na temelju čega će biti donesen zaključak.

U alternativnoj skrbi djeca trebaju obraditi svoje gubitke i prethodna traumatska iskustva; stoga, adekvatan i razuman skrbnik može postati sigurna baza djetetu za izgradnju odnosa koji može pomoći u tom procesu. Uz skrbnika, odgojitelji predškolskih ustanova imaju veliku ulogu u odgoju i ostvarivanju veza i odnosa s djetetom iz alternativne skrbi budući da djeca u vrtiću provode po nekoliko sati dnevno. Potrebno je puno ljubavi, razumijevanja i truda, ali i adekvatne edukacije koja bi pomogla odgojiteljima predškolskih ustanova da djetetu pruže odgovarajući pristup.

2. PRAVNI OKVIR ZA IZDVAJANJE I SMJEŠTAJ DJECE BEZ ODGOVARAJUĆE RODITELJSKE SKRBI

Ustav Republike Hrvatske prepoznaje važnost dobrobiti djece, osobito kada su lišena roditeljske skrbi. U skladu s tim, Konvencija o pravima djeteta (2001.) navodi da država mora podržati roditelje u ispunjavanju njihovih roditeljskih odgovornosti pri uspostavljanju institucija za zaštitu i skrb o djeci. Stoga je Hrvatska dužna pružiti odgovarajuću pomoć roditeljima i razviti dodatne usluge za očuvanje dobrobiti svojih maloljetnika, kako je navedeno u međunarodnom dokumentu i domaćem pravu. U svrhu zaštite djece i prava njihovih obitelji, implementirane su specifične mjere. Prema Zakonu o socijalnoj skrbi (Narodne novine, 64/20) djeca se mogu privremeno, tjedno ili trajno odvojiti od obitelji radi vlastite zaštite. Posebni kriteriji za takvo odvajanje navedeni su u člancima 94.-107. istog zakona. Međutim, važno je napomenuti da Obiteljski zakon (Narodne novine 98/19) dopušta odvajanje samo u krajnjoj nuždi, kada su iscrpljene sve druge mogućnosti i kada je u pitanju dobrobit djeteta. Svrha izdvajanja iz obitelji mora biti zaštita djetetova života, zdravlja i razvoja, omogućavanje primjerene brige o djetetu izvan obitelji i stvaranje uvjeta za djetetov povratak obitelji tj. priprema drugog trajnog oblika brige o djetetu. Prilikom donošenja odluke uvijek se treba voditi najboljim interesom djeteta. Dijete se može odvojiti od srodnika samo iz prijekne nužde i prema procjeni ovlaštene osobe. Obiteljski zakon (čl. 134.) propisuje mjere zaštite koje sustav socijalne skrbi može koristiti:

1. žurna mjera izdvajanja i smještaja djeteta izvan obitelji
2. upozorenje na pogreške i propuste u ostvarivanju skrbi o djetetu
3. mjera stručne pomoći i potpore u ostvarivanju skrbi o djetetu i
4. mjera intenzivne stručne pomoći i nadzora nad ostvarivanjem skrbi o djetetu

Vrste mjera koje sud ima u svojoj nadležnosti radi zaštite osobnih prava i dobrobiti djeteta, a propisane Obiteljskim zakonom (čl.149), su:

1. privremeno povjeravanje djeteta drugoj osobi, udomiteljskoj obitelji ili ustanovi socijalne skrbi
2. zabranu približavanja djeteta
3. oduzimanje prava na stanovanje s djetetom i povjeravanje svakodnevne skrbi o djetetu drugoj osobi, udomiteljskoj obitelji ili ustanovi socijalne skrbi
4. povjeravanje djeteta s problemima u ponašanju radi pomoći u odgoju udomiteljskoj obitelji ili ustanovi socijalne skrbi i
5. lišenje prava na roditeljsku skrb

2.1. *Razlozi izdvajanja djece bez odgovarajuće roditeljske skrbi*

Prirodno mjesto u kojem se dijete najbolje razvija i raste je njegovo primarno okruženje – obitelj. Konvencija o pravima djeteta (2001.) kaže da „za cjelovit i skladan razvoj svoje osobnosti dijete treba odrastati u obiteljskom okruženju, u ozračju sreće, ljubavi i razumijevanja“. Međutim, neka su djeca bez roditelja, nemaju dovoljno roditeljske skrbi ili su zlostavljana. Obiteljski zakon jasno propisuje da se u slučaju povrede prava djeteta treba obavijestiti centar za socijalnu skrb koji tada ima osnovu za izdvajanje djeteta iz obitelji. Povrede prava djeteta (kako ih definira ObZ) su: svi oblici tjelesnog ili psihičkog nasilja, spolnog zlostavljanja, zanemarivanja ili nemarnog postupanja, zlostavljanja ili iskorištavanja djeteta. Kao što je ranije navedeno, Zakon o socijalnoj skrbi osigurava skrb za djecu izvan obitelji - djecu bez roditelja, djecu čiji roditelji zanemaruju ili zlorabe roditeljske obveze te djecu i mlađe punoljetnike s poremećajima u ponašanju. Skrb je potrebno osigurati i djeci čiji roditelji nisu u mogućnosti brinuti se o njima zbog bolesti ili drugih poteškoća. Sve su to razlozi zbog kojih se djeca izdvajaju iz bioloških obitelji i smještaju u alternativnu skrb, što potvrđuje i provedeno istraživanje u Republici Hrvatskoj na uzorku od 762 djece (Sovar 2015, prema Ajduković i sur.,2005.) Pokazalo se da se djeca najčešće odvajaju iz obitelji zbog zanemarivanja, raspada obiteljskih odnosa i siromaštva, zatim napuštanja i zlostavljanja te kronične bolesti ili smrti roditelja. No, osim toga, kao razlozi izdvajanja djece iz obitelji navedeni su i poremećaji ponašanja djece koji se manifestiraju nasilnim ponašanjem, skitnjom, bijegom od kuće, zlouporabom droga i alkohola. Stručnjaci kažu da je ključno pravodobno izdvajanje takve djece iz neprikladnih obitelji, posebice onih u kojima je dijete bilo zlostavljano. (Ajduković i sur., 2005.)

Nadalje, istraživanja provedena u Europi pokazuju da je glavni razlog odvajanja djece od obitelji u Zapadnoj Europi zanemarivanje i zlostavljanje (69% slučajeva), dok je u ostatku Europe to razlog za samo 14% slučajeva. U zapadnom djelu Europe 23%, u usporedbi s 25% u ostatku Europe, zbog socijalnih razloga, u ovom slučaju radi se o bolesti roditelja ili zatvoru. Napuštanje djeteta navedeno je kao razlog odvajanja u čak 32% slučajeva, u usporedbi s 23% u ostatku Europe u kojem je naveden razlog – invaliditet djeteta, a što je u zapadnoj Europi zastupljeno s po 4%, svaki od navedenih razloga. (Browne i sur., 2006.)

2.2. *Prava djece u alternativnoj skrbi*

Alternativna skrb definira se kao "formalni ili neformalni sustav u kojem je dijete zbrinuto barem tijekom noći izvan roditeljskog doma, bilo odlukom sudskog ili upravnog tijela ili valjano akreditiranog tijela, ili na inicijativu djeteta, njegovog roditelja ili primarnog skrbnika, ili spontano po nahodanju pružatelja skrbi u odsustvu roditelja. To uključuje neformalnu skrb od strane obitelji ili osoba koje nisu u srodstvu s djetetom, formalni smještaj u udomiteljstvo, druge oblike obiteljskog ili sličnog smještaja, sigurna mjesta za smještaj djece u slučaju nužde, tranzitne centre u slučaju nužde, druge ustanove za kratkoročnu i dugoročnu smještajnu skrb, uključujući grupne domove i nadgledane vrste neovisnog smještaja za djecu" (Europska stručna skupina za prijelaz s institucionalne skrbi na usluge podrške za život u zajednici (2012). *Zajedničke europske smjernice za prijelaz s institucionalne skrbi na usluge podrške za život u zajednici.*, str.26) Djeca koja su u takvoj skrbi su ranjiva i često se suočavaju s različitim izazovima, zbog čega ih treba posebno zaštititi i brinuti se o njihovim pravima, a uloga države je izričito važna. Djeca smještena u alternativnu skrb imaju sva prava kao i djeca koja odrastaju u svojim biološkim obiteljima, ali zbog određenih okolnosti ne žive s roditeljima.

Kako bi alternativna skrb opravdala odvajanje djeteta iz biološke obitelji potrebno je pružiti uvjete kojima će se ostvariti pravilan psihosocijalni razvoj te moći doseći određeni standardi i kvaliteta skrbi (Sladović Franz, 2016.). Dakle, djeci je tijekom rasta i razvoja potrebno pružiti pomoć, podršku, sigurnost i zaštitu. Djeci koja su izdvojena iz vlastite obitelji i smještena u sustav socijalne skrbi, zagarantirana su i posebna prava kako bi se na svim razinama štitili njihovi interesi i osigurala njihova dobrobit. Osobna i zdravstvena prava proizlaze iz egzistencijalnih potreba djeteta, iz potrebe za sigurnošću proizlaze osobna, socijalno-ekonomska i pravosudno-zaštitna prava, iz potrebe za pripadanjem osobna i kulturna prava, iz potrebe za poštovanjem društvena i obrazovna prava, a iz potrebe za samoostvarenjem kulturna i društvena prava. (Borić i sur.,2021.) Važnu ulogu imaju i smjernice UN-a za alternativnu skrb o djeci koje su izrađene 2009. godine s ciljem da spriječe kršenja prava djece koja su zajamčena Konvencijom o pravima djeteta koja odrastaju u sustavu socijalne skrbi, kao i djece koja su u riziku od izdvajanja iz obitelji. Ovaj dokument je prije svega namijenjen onima koji mogu utjecati na donošenje zakonske regulative, a određuje poželjan smjer za ostvarivanje i provedbu dječjih prava prema Konvenciji te se njime određuju konkretni pravci za unaprjeđenje prakse i politike.

3. INSTITUCIONALNA SKRB

Prema Godišnjem statističkom izvješću o korisnicima i primijenjenim pravima socijalne skrbi u Republici Hrvatskoj u 2021. godini postoji 13 domova za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi, a djeluju i tri nedržavna doma za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi (Dječji dom - SOS dječje selo Lekenik i SOS - dječje selo Ladimirevci, te Dječji dom - "Tić", Rijeka). *Zakon o socijalnoj skrbi* navodi kako je institucionalni oblik skrbi iznimka onda kada je nemoguće pronaći adekvatniji oblik skrb kao što je primjerice udomiteljstvo, te ono može trajati šest mjeseci, iznimno godinu dana (*Zakon o socijalnoj skrbi*, NN 46/22). Vidljivo je kako je težnja alternativne skrbi upravo u dugotrajnim oblicima skrbi koji su po svojim obilježjima najbliža obiteljskoj okolini. Institucionalna skrb je oblik skrbi za djecu koja se ne ostvaruje u obiteljskom okruženju, a može biti: dom za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi, dom za djecu s problemima u ponašanju i domovi za djecu i odrasle s teškoćama u razvoju ili invaliditetom (Sladović Franz, 2016.). Rad s djecom u alternativnoj skrbi i u uobičajenim okolnostima zna biti otežavajući zbog različitih negativnih aspekata, odnosno razloga: broj djece u domovima je prevelik, prisutna su česta pravila i rutine, nedostaje obiteljsko okruženje, prisutna je slabija komunikacija između odgojitelja i djeteta, što je povezano s omjerom broja odgojitelja i djece, česti su problemi u ponašanju i slabije psihosocijalno funkcioniranje djece te problemi vršnjačkog nasilja, (Sladović Franz, 2016.). U kriznim situacijama širih razmjera kao što su potres i pandemija koronavirusa, zbog sve većih zahtjeva, potrebna je još veća spremnost i trud. S druge strane, institucionalna skrb sadrži pozitivne strane u vidu zadovoljavanja osnovnih psihičkih i fizičkih potreba djeteta i mlade osobe, sprječavanja nastavka zlostavljanja ili zanemarivanja te pružanje okoline koja je sigurna za oporavak od traumatskih događaja (Sovar, 2015).

Institucionalna skrb za djecu ima četiri funkcije (Gillian, 1999, prema Vejmelka, 2012):

1. Održavanje - ispunjavanje temeljnih tjelesnih i psihičkih potreba djece u skladu s dobi, razvojnim fazama i specifičnim zahtjevima)
2. Zaštita – spriječiti daljnje zlostavljanje djece i druge oblike ugrožavanja uz promicanje i zaštitu prava i interesa djeteta
3. Oporavak – od stresnih i traumatskih događaja koja su djeca doživjela i/ili koja su uzrokovala smještaj u instituciji
4. Priprema – pripremiti dijete za povratak u obitelj ili za samostalan život kroz razvoj znanja i praktičnih vještina, emocionalne stabilnosti i otpornosti.

Ovisno o razini zadovoljavanja navedenih funkcija određuje se kvaliteta skrbi i ostvarenje najboljeg interesa djeteta.

Institucionalna skrb kao takva već je sama po sebi vrlo izazovna zbog čega su mnogobrojne strategije usmjerene prema deinstitucionalizaciji po modelu zapadnoeuropskih zemalja i transformaciji domova u ustanove za pružanje usluga u zajednici.

3.1. Dječji dom

Dječji dom predstavlja 24-satni institucionalni smještaj u kojem živi grupa djece koja nisu u srodstvu, a o njima brinu odgojitelji (Kadushin, 1980.; prema Sladović Franz, 2004). Dječji domovi dijele se na: „domove za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi, domove za djecu s poremećajima u ponašanju, domove za tjelesno ili mentalno oštećenu djecu te domove za djecu ovisnike o drogama ili drugim opojnim sredstvima“ (NN 10/1999). Zadaća domova je da se djeci osigura zaštita i obrazovanje te da optimalno utječu na psihofizički i socijalni razvoj svakog djeteta, jer ove potrebe zbog različitih okolnosti u svojoj obiteljskoj sredini ta djeca nisu uspjela ostvariti (Rosić, 2007). Prema Sovar (2015) govori se da se s jedne strane, zagovara deinstitucionalizacija koja se nastoji provesti, dok se s druge strane govori kako je odgoj u domu dobro rješenje za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi. U skladu s tim postoje i otpori deinstitucionalizaciji, odnosno djeca i dalje odlaze i smještavaju se u institucije, premda ima velik broj slobodnih mjesta u udomiteljskim obiteljima.

Dječji domovi i dalje primaju više djece nego što suvremena praksa i teorija preporučuju. Prema podacima iz 2012. u prosjeku je u svakoj smještajnoj jedinici bilo smješteno između 30 i 70 djece, dok pojedine ustanove nisu do kraja popunjene unatoč velikom broju djece kojoj je potreban smještaj (Vejmelka, 2012.). I danas nerijetko mediji izvještavaju o velikom broju djece smještenom u domove. S obzirom na navedeno, velik porast djece u institucionalnom smještaju može biti izazovan, ali Vejmelka i Sabolić (2015) smatraju da je ključno fokusirati se na poboljšanje životnih uvjeta unutar domova te stvoriti pogodnije okruženje za rast i dobrobit djeca kako bi se podržao cjelokupni razvoj djece.

3.2. *Obiteljski dom*

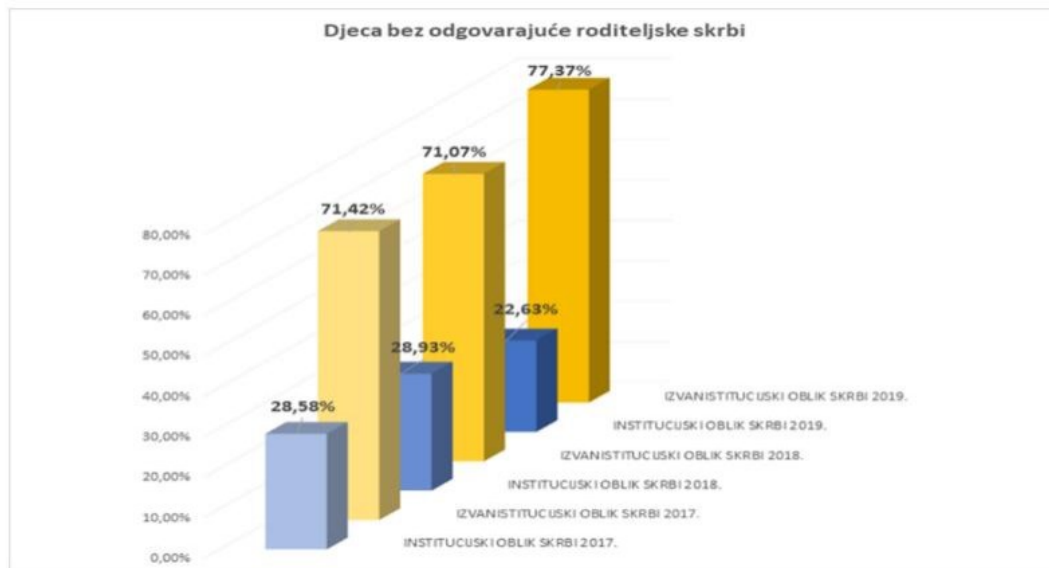
Zakon o socijalnoj skrbi (NN 157/13, 152/14, 99/15, 52/16, 16/17, 130/17, 98/19, 64/20 i 138/20) definira obiteljski dom kao oblik pružanja usluge smještaja ili boravka za četvero do desetero djece koja žive ili borave s obitelji pružatelja usluge. Uslugu smještaja ili boravka pruža formalno jedan punoljetan član obitelji koji je u ulozi predstavnika obiteljskog doma, a ovisno o broju i vrsti korisnika on može zaposliti i druge radnike. Članovi obitelji predstavnika obiteljskog doma također mogu sudjelovati u pružanju socijalne usluge bez zasnivanja radnog odnosa, a usluge u obiteljskom domu ne može pružati samac. Odgovori stručnjaka iz centara za socijalnu skrb najraznolikiji su u pogledu odabira obiteljskog doma, pri čemu se kombiniraju prednosti domskog i udomiteljskog tipa smještaj. Obiteljski dom je oblik preferiranog smještaja u situacijama kada je potrebno zajedno smjestiti braću i sestre kako se ne bi razdvajali, jer je, posebno u tim slučajevima, teško pronaći udomiteljsku obitelj koja bi ih sve prihvatila, a mogućnost da budu zapravo razdvojeni prema odgojnim grupama postoji i u dječjim domovima. Nadalje, u obiteljski dom stručnjaci bi češće smještali mlađu i školsku, nego stariju, adolescentnu djecu. Što se tiče duljine smještaja, obiteljski domovi su češće navedeni kao poželjni oblik smještaja kod dugotrajnog izdvajanja.

U 2020. godini na privremenom smještaju u obiteljskim domovima bilo je sveukupno 8 djece bez odgovarajuće roditeljske skrbi, na dugotrajnom smještaju bilo je ukupno 19 djece bez roditelja te 40 djece koje su roditelji 30 zanemarivali ili u odnosu na koje su zlorabili svoje roditeljske dužnosti (Godišnje statističko izvješće u o primijenjenim pravima socijalne skrbi, pravnoj zaštiti djece, mladeži, braka, obitelji i osoba lišenih poslovne sposobnosti, te zaštiti tjelesno ili mentalno oštećenih osoba u Republici Hrvatskoj u 2020. godini).

4. IZVANINSTITUCIONALNA SKRB

U nekim okolnostima obitelji se ne mogu brinuti za svoju djecu i moraju tražiti alternativna rješenja kao što su zamjenska skrb, obiteljski domovi, udomiteljstvo ili posvojenje. Udomiteljstvo je privremena opcija koja ima za cilj ponovno spajanje djeteta s obitelji i sprječavanje raspada obitelji tijekom privremene krize. S druge strane, posvojenje nudi djetetu trajnu zamjensku skrb u obitelji i radi na uspostavljanju pravnog odnosa djeteta - roditelj (Radočaj, 2007.) Zahvaljujući financiranju iz europske financijske perspektive 2014.-2020., postignut je napredak prema deinstitucionalizaciji. Financirana bespovratna sredstva iz strukturnih i investicijskih fondova pomogla su da se to ostvari. Tijekom 2017. – 2019. bilježeni su podaci o omjeru korisnika institucionalnih naspram izvaninstitucionalnih oblika skrbi.

Može se uočiti da je postotak korisnika obuhvaćen izvaninstitucijskim oblikom skrbi znatno veći u odnosu na postotak korisnika kojima se osiguravaju institucijski oblici skrbi:

Slika 1. Omjer korisnika izvaninstitucijske skrbi i institucijske skrbi po godinama za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi (Ministarstvo rada mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike nacionalni plan razvoja socijalnih usluga za razdoblje od 2021. do 2027. godine, str.10)

4.1. Udomiteljstvo

Osigurati djetetu obitelj kojoj će pripadati vitalan je aspekt socijalne službe, a udomiteljstvo je jedna od njezinih najznačajnijih izvaninstitucionalnih praksi. Udomiteljstvo je prepoznato kao tradicionalni oblik skrbi, s fokusom na vrhunske oblike izvaninstitucionalne skrbi i sprječavanje institucionalizacije, što je istaknuto i u Zakonu o udomiteljstvu (Narodne novine, br. 115/18). Njegov glavni cilj je osigurati djetetu povoljno obiteljsko okruženje u skladu s individualnim razvojnim planom promjene. Postoji nekoliko vrsta udomiteljstva, uključujući srodničku i nesrodničku skrb. Može biti tradicionalno, specijalizirano, hitno ili povremeno potrebno, sve ovisno o potrebama korisnika (Zakon o udomiteljstvu, 2019., NN 103/15, 98/19). Unatoč unaprjeđenju zakonskog okvira i planiranom cilju da se provede deinstitutionalizacija i spriječi institucionalizacija djece kroz udomiteljstvo taj cilj nije ispunjen.

U razdoblju od siječnja 2019. do travnja 2021. izabrano je 193 udomitelja koji se mogu baviti standardnim udomljavanjem kao zanimanjem, od čega samo 37 za djecu. Udomiteljstvo u Republici Hrvatskoj nije ravnomjerno rasprostranjeno, a dobna i obrazovna struktura udomitelja su nepovoljne. Više od polovice evidentiranih udomitelja ima preko 55 godina, dok je 29% udomitelja završilo samo osnovnu školu ili ju uopće nisu završili. Iako je u Republici Hrvatskoj evidentirano ukupno 1318 udomiteljskih obitelji za djecu u kojima je smješteno 2239 djece, još uvijek broj udomiteljskih obitelji nije dovoljan s obzirom na to da 827-ero djece i dalje živi u instituciji. (*Nacionalni plan razvoja socijalnih usluga za razdoblje od 2021. do 2027. godine.*)

4.2. Posvojenje

U Hrvatskoj je posvojenje definirano kao „poseban oblik obiteljskopravnog zbrinjavanja“ kojim se nastoji djetetu bez prave roditeljske skrbi osigurati odrastanje u obiteljskom okruženju, a posvojiteljima se omogućuje status roditelja pravnim putem. U sustavu socijalne skrbi posvojenjem se radi na tome da se djeci bez roditeljske skrbi pruži dom koji je pun ljubavi, sigurnosti i prihvaćanja u kojem će djeca imati priliku izrasti u zdrave osobe. (Obiteljski zakon, NN 98/19, čl. 180) Posvojena djeca, kao i sva djeca, trebaju roditelje koji će im pružiti ljubav i razumijevanje, znati ih slušati i savjetovati i kod kojih će osjećati sigurnost i zaštitu. No, za razliku od druge djece, posvojena djeca moraju se suočiti s činjenicom da su u obitelji koja o njima skrbi, ali u kojoj nisu rođeni te da, ustvari, imaju dva para roditelja (biološke i adoptivne roditelje). Iako posvojenjem prestaju sve veze djeteta s njegovim biološkim roditeljima danas je prihvaćeno mišljenje da dijete ima pravo znati tko su mu biološki roditelji. Biološka obitelj uvijek predstavlja značajan dio djetetova života i ono ima pravo znati informacije koje su mu dostupne o obitelji kako bi moglo lakše formirati svoj identitet. Zakonski je predviđeno da dijete sazna o svom posvojenju najkasnije do svoje sedme godine (Obiteljski zakon, 2003., 2014.). Posvojitelji bi trebali prihvatiti činjenicu da nisu jedini roditelji u djetetovom životu. U tome svemu važno je biti iskren, otvoren i kroz razgovor dijete informirati o podrijetlu, posvojenju i okolnostima posvojenja jer istraživanja upućuju na to da djeca koja tako budu informirana imaju manju potrebu za susretom s biološkim roditeljem ili za potragom za vlastitim podrijetlom. Posvojenje nudi djeci i roditeljima alternativni put k obiteljskom životu koji se može razlikovati, ali i biti sličan životu biološke obitelji. Najvažniji zadatak posvojitelja u početku zajedničkoga života s posvojenim djetetom jest uspostaviti i formirati privrženost. Istraživanja pokazuju da se privrženost lakše uspostavlja u vrijeme posvojenja što je dijete mlađe. Stvaranje jake emocionalne veze predstavlja osnovu za kasnije odnose s drugima.

5. PRIVRŽENOST

„Privrženost je snažna emocionalna povezanost koju imamo s posebnim ljudima u našim životima, koja nam pruža ugodu i radost kad smo s njima u interakciji, dok nas u trenucima stresa njihova blizina može utješiti“ (Berk, 2015, str. 425). Reakcije skrbnika na djetetov plač, osmijeh, pokret tijela djetetu prenose snažnu poruku i formiraju njegov odnos s njime. Upravo ti najraniji odgovori ključni su za formiranje emocionalnih i socijalnih veza u budućnosti. Koji oblik privrženosti će dijete formirati ovisi o: „obrascima ponašanja majke; kvaliteti odnosa majka-dijete; majčinoj brizi i nježnosti; sposobnosti majke da uoči signale koje dijete šalje, točnosti interpretacije tih signala od strane majke i adekvatnosti odgovora majke na signale djeteta.“ (Zovko Grbeša i sur., 2021., 383.str.).

Psihologinja Mary Ainsworth i njeni suradnici ustanovili su obrazac sigurne privrženosti i tri obrasca nesigurne privrženosti: izbjegavajuću privrženost, opiruću privrženost i neorganizirano-neorijentiranu privrženost. U nizu istraživanja utvrđeno je da djeca koja imaju razvijenu sigurnu privrženost pokazuju razne pozitivne osobine u odnosu na djecu koja sa svojim skrbnicima nisu uspjela ostvariti sigurnu privrženost (Vasta i sur., 2005). Neke od tih osobina su kognitivna i socijalna kompetentnost što ih čini uspješnijim u rješavanju problema, sklonija su istraživanju te rjeđe razvijaju probleme u ponašanju za razliku od djece koja posjeduju nesigurne obrasce privrženosti.

Izbjegavajuće privrženost djeca su nesigurna, povučena, često se osjećaju zanemareno te vjeruju kako svijet za njih nije sigurno mjesto jer jedini oslonac pronalaze u sebi samima. (Ainsworth i sur., 1978; prema Berk, 2015).

Opiruća privrženost sadrži uznemirenost i opiruće ponašanje.

Neorganizirano-neorijentiranu privrženost odražava najveću nesigurnost. Emocionalna nestabilnost djeteta posljedica je skrbnikovog zanemarivanja i odbacivanja djeteta.

6. PRIVRŽENOST DJECE IZ ALTERNATIVNE SKRBI

Privrženost predstavlja osnovnu ljudsku potrebu za bliskim i intimnim odnosom između djece i roditelja (Hong i Park, 2012). Uočavanje djetetovih potreba na vrijeme i adekvatna reakcija na njih omogućavaju roditeljima da s djecom razvijaju privrženo siguran odnos. S druge strane, roditelji koji iz različitih razloga ne mogu djeci omogućiti adekvatno prepoznavanje i zadovoljavanje potreba uskraćuju im razvoj sigurne privrženosti. Kao što je ranije spomenuto, postoji širok spektar razloga zbog kojih je dijete oduzeto iz svoje biološke obitelji te smješteno u institucionalni ili izvaninstitucionalni oblik skrbi – alternativnu skrb. Naime, kod djece koja odrastaju u institucionalnom okruženju javljaju se poteškoće vezane za razvoj privrženosti. Nepovoljan učinak ustanove na razvoj djeteta, prema Radočaj (2015), posebno pogađa malu djecu koja još nemaju razvijenu privrženost. Kada se odgajaju u obiteljskom okruženju, mala djeca razvijaju vezu sa svojim skrbnikom, pokazuju strah od nepoznatog i u situacijama koje procjenjuju prijetećima reagiraju suzama ili trzajem. U domovima, djeca reagiraju prema nepoznatima s nježnošću. To je zato što nisu u stanju stvoriti vezu povjerenja i zaštite radi stalnih promjena smjena odgojitelja. Vejmelka i Sabolić (2015) ukazale su na problem s kojim se susreću odgojitelji: broj djece po odgojitelju u našoj zemlji varira od 5 do 11, čime je narušeno stvaranje sigurne i trajne veze između djece i njihovih skrbnika. Autor Nelson (2007, prema Sovar, 2014) ukazuje da institucionalizacija ima negativan utjecaj na razvoj djece, a negativnije djelovanje će se prije odraziti na mlađu djecu (od 3 do 6 godine) za razliku od starije djece. Djeca koja su razvila nesigurnu privrženost imaju poteškoća u razvoju socio-emocionalne kompetencije. Jovančević (2008) ističe da odvajanje od roditelja tijekom prvih godina života kod djeteta stvara osjećaj bespomoćnosti, ranjivosti i egzistencijalne ugroženosti, što može dovesti do kroničnog stresa i negativnih obrazaca mišljenja i osjećaja koji imaju trajne posljedice. S obzirom na to, nesigurna privrženost u djetinjstvu može rezultirati poteškoćama u stvaranju socijalnih odnosa u odrasloj dobi, što može proizaći iz prekinute privrženosti s primarnim skrbnikom ili zanemarivanja i zlostavljanja od strane figure privrženosti (Ajduković, i sur., 2007.).

Većina djece ima sposobnost ostvariti privrženost s bilo kojom osobom koja o njoj brine. To može uključivati biološke roditelje, ali i udomitelje, posvojitelje, pa čak i braću. Prema istraživanjima, za razvijanje privrženosti, nije važna genetička povezanost nego odnos koji ta osoba razvija s djetetom. (*Grgec-Petroci (2015).*) Djeci, koja dođu u novu obitelj, potrebno je pružiti podršku, strpljenje i empatičnost, razumjeti prirodu dječjeg procesa gubitka (bioloških roditelja ili osoba koje su o njemu brinule) i žalovanja te im tako olakšati taj proces. Stvaranje emocionalne veze od ključne je važnosti kako bi dijete moglo razviti i ojačati

samopouzdanje te niz pozitivnih dugoročnih posljedica koji će utjecati na razvoj privrženosti. Većina studija navode neke čimbenike koje mogu utjecati na razvoj privrženosti djece iz alternativne skrbi, a to su: dob kada je dijete smješteno, vrsta smještaja, genetski medijator, kvaliteta skrbi i karakteristike skrbnika – njihova motivacija, osjetljivost, stanje uma, traume iz djetinjstva, prethodna iskustva. Iz prethodno navedenog vidljivo je da o mnogočemu ovisi koju vrstu privrženosti će dijete razviti, ali je istaknuta i važnost karakteristika skrbnika (Manuela Garcia Quiroga i sur., (2015)). Odnos koji djeca koja žive u alternativnoj skrbi uspostavljaju sa svojim privremenim skrbnicima ima potencijal ili ovjekovječiti ili promijeniti prethodne obrasce privrženosti koje je dijete izgradilo s prethodnim skrbnicima (biološkim roditeljima ili osobama iz prethodnog smještaja). U alternativnoj skrbi djeca trebaju obraditi svoje gubitke i prethodna traumatska iskustva; stoga, adekvatan i razuman skrbnik može postati sigurna baza djetetu za izgradnju odnosa koji može pomoći u tom procesu. U ustanovama, nesigurna privrženost može samo odražavati nedostatak mogućnosti za stvaranje sigurne privrženosti zbog ograničenih resursa, kao što je jedan skrbnik na mnogo djece, sustav smjena i promjene osoblja (Bakermans-Kranenburg i sur. 2011 prema Quiroga i sur.,2015). Nastavno na to St. Petersburg-USA Orphanage Intervention Study (2008.) otkrila je da poboljšanja institucionalne skrbi mogu imati značajan utjecaj na širok raspon područja razvoja, uključujući odnos i privrženost djeteta i skrbnika. Slično tome, dvije intervencijske studije u Latinskoj Americi otkrile su da je obuka osoblja dovela do poboljšanja u interakciji skrbnika i djeteta, s toplijim i osjetljivijim odgovorom koji je pozitivno utjecao na razvoj djece (Lecannelier i sur. 2014; McCall i sur. 2010 prema Quiroga i sur.,2015). Stoga je potrebno educirati osoblje koje radi s djecom iz alternativne skrbi kako bi se mogao graditi i izgraditi kvalitetan odnos i ostvariti sigurna privrženost kojoj se treba težiti.

7. METODOLOGIJA ISTRAŽIVAČKOG RADA

6.1. Cilj i istraživačka pitanja

Cilj istraživanja je prikupiti mišljenje odgojitelja ranog i predškolskog odgoja o privrženosti djece bez odgovarajuće roditeljske skrbi. U nastavku slijede pitanja koja su postavljena odgojiteljima koja mogu pomoći u razumijevanju privrženosti i njenog razvitka između odgojitelja predškolske ustanove i djece bez odgovarajuće roditeljske skrbi.

6.2. Istraživačka pitanja

1. Je li dijete razvilo privrženost sa Vama/kolegicom? Na koji način dijete pokazuje privrženost? Koliko mu/joj je trebalo da ju pokaže? Je li se to i na koji način razlikovalo od ostvarivanja privrženosti kod druge djece?
2. Možete li procijeniti koju vrstu privrženosti su djeca iz alternativne skrbi s Vama razvila? Je li to bila sigurna ili nesigurna privrženosti?
3. Smatrate li da se dijete u Vašoj blizini osjeća sigurno/sretno i na temelju čega to zaključujete?
4. Je li dijete od Vas tražilo više/manje pažnje tijekom boravka u Vašoj grupi u odnosu na drugu djecu? Na koji način dijete prihvaća brigu/pažnju?
5. Je li dijete, kada se osjećalo ugroženo/nesigurno/preplašeno, tražilo kod Vas sigurnost?
6. Kako je dijete podnosilo promjene?
7. Jeste li među djecom iz alternativne skrbi zamijetili djecu za koju biste procijenili da uopće nemaju razvijenu privrženost?
8. Jeste li primijetili kakve razlike u razvoju privrženosti kod djece alternativne skrbi u odnosu na djecu koja žive u biološkim obiteljima?
9. Jeste li možda primijetili da djeca iz posvojenih obitelji ostvaruju/su ostvarivali drugačiji oblik privrženosti u odnosu na djecu iz institucionalne skrbi?
10. Jeste li imali kakva očekivanja u odnosu na stvaranje privrženosti s tom djecom? Jesu li se Vaša očekivanja potvrdila ili je Vaše iskustvo potvrdilo nešto drugo?
11. Jeste li trebali poduzimati drugačije postupke kako biste ostvarili privrženost s djecom iz alternativne skrbi u odnosu na drugu djecu? Ako jeste, koji su to postupci bili i koliko su bili uspješni?
12. Što biste savjetovali kolegicama koje će imati u skupini djecu iz alternativne skrbi po pitanju ostvarivanja odnosa privrženosti?

13. Postoji li još nešto u vezi privrženosti djece iz alternativne skrbi prema Vama što Vas još nisam pitala, a mislite da bi bilo važno reći?

6.3. Metoda

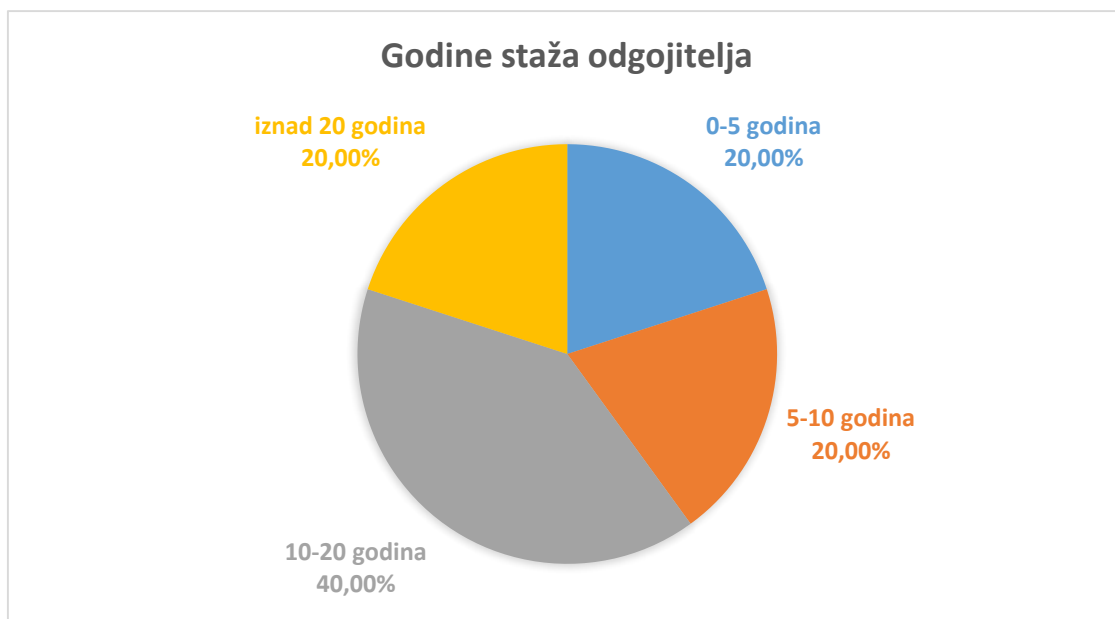
Za potrebe istraživanja korištena je kvalitativna metoda za prikupljanje podataka u obliku polustrukturiranog intervju od 13 pitanja otvorenog tipa. Istraživanje je provedeno u mjesecu lipnju i srpnju 2023.godine na području grada Zagreba i Samobora. Istraživanje je provedeno na namjernom uzorku (N=10). Uzorak ovog istraživanja čine 9 odgojiteljica i 1 odgojitelj. Osam odgojitelja imalo je iskustvo rada s jedno ili dvoje djece iz alternativne skrbi, a dvoje je imalo iskustvo s desetak djece iz alternativne skrbi.

U većem broju proveden je online intervju preko Zoom platforme. Zoom platforma korisna je u ovom slučaju jer omogućuje video poziv u kojem se osoba koja intervjuira i sudionik mogu vidjeti, te se tako dobiva osobni kontakt i poboljšava odnos, te se video poziv kao takav može snimati, što je za potrebe analize i obrade podataka vrlo korisno. Odgojiteljima s kojima je proveden online intervju ranije na e-mail adresu poslani su upute i informacije o završnom radu i načinu provođenja istraživanja. Sa dvije odgojiteljice intervju je obavljen uživo te je njima ukratko objašnjena tema ovog završnog rada. Svim odgojiteljima zagarantirana je anonimnost i zatražen pristanak na snimanje intervju. Planirano vrijeme trajanja intervju bilo je do 60 minuta. Nakon svakog provedenog intervju, snimka je transkribirana te se, radi osiguravanja anonimnosti sudionika, svaki intervju kodirao koristeći se drugim oznakama, u ovom slučaju brojevima od 1 do 10.

6.4. Rezultati istraživanja

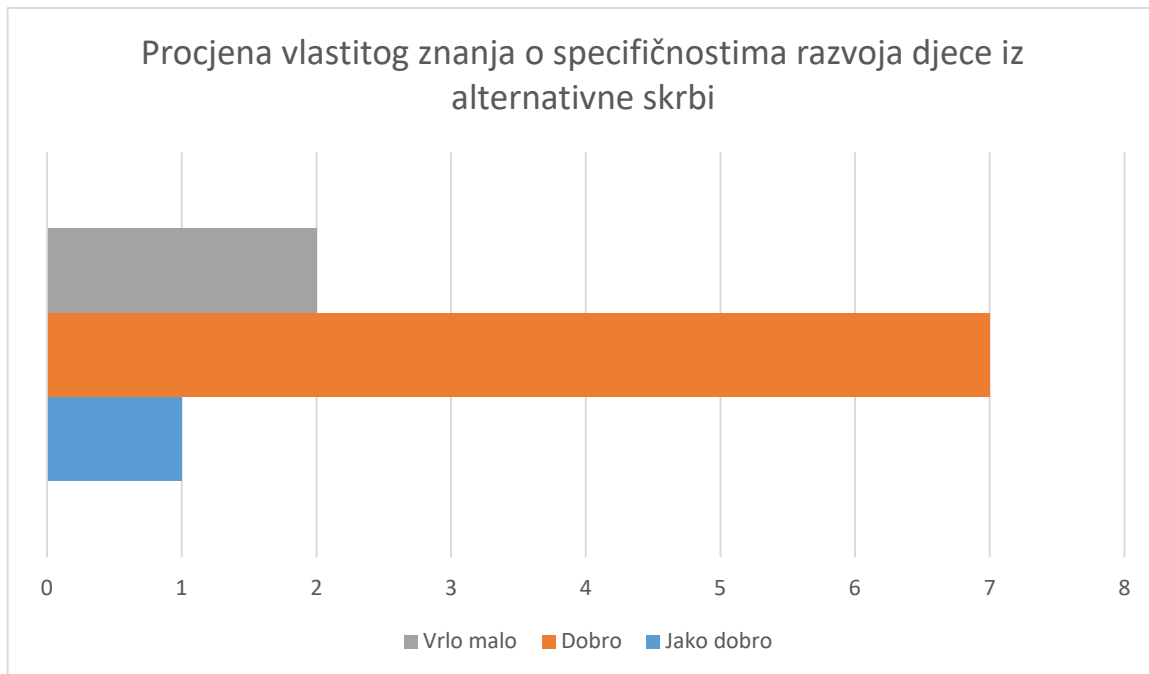
Grafikon 1

Godine staža odgojitelja

U Grafikonu 1 prikazana je duljina staža odgojitelja uključenih u istraživanje

Grafikon 2

Procjena znanja o razvoju djece alternativne skrbi

U Grafikonu 2 prezentirane su procjene odgojitelja o vlastitom znanju o specifičnostima razvoja djece iz alternativne skrbi

Kako bi se bolje razumjela razvijenost privrženosti između odgojitelja ranog i predškolskog odgoja i djece iz alternativne skrbi uspoređeni su odgovori odgojitelja o njihovim iskustvima koji su prikazani u sljedećoj tablici (Tablica 1).

Tablica 1: Odgovori sudionika

Pitanja i sažeti odgovori	Točni navodi, primjeri
<p>Je li dijete razvilo privrženost s Vama/kolegicom/kolegom? Na koji način dijete pokazuje privrženost? Koliko mu/joj je trebalo da ju pokaže? Je li se to i na koji način razlikovalo od ostvarivanja privrženosti kod druge djece?</p> <p>Većina odgojitelja navodi kako su djeca <i>razvila privrženost sa njima</i>. Također, većina njih navodi kako djeca pokazuju privrženost kroz traženje pažnje, fizički kontakt, zagrljaj, razgovor. Osam odgojitelja je u svom iskustvu navelo da su djeca vrlo brzo ostvarila privrženost sa njima,</p> <p>Četvero od njih je imalo iskustva u kojem je djeci trebalo više vremena za uspostavljanje privrženosti.</p> <p>Dvije odgojiteljice navode da djeca nemaju razvijenu privrženost.</p>	<p><i>„Jesu, više njih razvija privrženost s odgojiteljem koji je tu i stalno traže pažnju i pozornost, traže dodir, u manjem broju slučajeva su djeca povučena, svi jako često traže taj osjetilni dio, dodir.“</i></p> <p><i>„Prvu godinu je bilo teško uspostaviti malo veću komunikaciju, bilo je problema u ponašanju i socijalizaciji, dok se drugu godinu počeo mijenjati, uklopio se u grupu, kako su ga druga djeca prihvatila tako se i on slobodnije počeo ponašati i postao privrženiji“</i></p> <p><i>„Dječak Ž., njemu je trebalo malo više vremena, trebalo mu je dati prostora, nije odbijao kontakt, ali nije ni tražio zagrljaj.“ „...drugu godinu se opustio i postao prisniji, :sjećam se, kad me je prvi put zagrlio, bili smo na maloj školi, ja sam s jednim djetetom nešto radila i on mi je samo iznenada zaletio i zagrlio.“</i></p> <p><i>„Nije se volio grliti, nije tražio pomoć kad mu je bilo potrebno, češće se sukobljavao s djecom nego druga djeca, imala sam osjećaj da mu je potrebno više pažnje i razgovora, osobito oko reguliranja emocija i rješavanja problema.“</i></p> <p><i>„Nema razvijenu privrženost. Težak slučaj. I dalje dolazi u grču, skeptičan, neopušten. Naučila sam ga grljenju, u tome se uspije opustiti. Sada, 9 mjeseci nakon, ugodno mu je u fizičkom kontaktu.“</i></p> <p><i>„Djevojčica, ona je specifična, ona ne pokazuje emocije.“ „rekla bih da je to još na nekom putu prema povezanosti baš zbog njezine zatvorenosti.“</i></p>
<p>Možete li procijeniti koju vrstu privrženosti su djeca iz alternativne skrbi s Vama razvila? Je li to bila sigurna ili nesigurna privrženost?</p> <p>Devet od deset odgojitelja odgovorilo je da djeca imaju razvijenu sigurnu privrženost.</p> <p>Jedna odgojiteljica nije sigurna</p>	<p><i>„Sigurnu privrženost“</i></p> <p><i>„Za djevojčicu stvarno ne mogu ništa reći, tu smo tražili pomoć psihologa“</i></p>
<p>Smatrate li da se dijete u vašoj blizini osjeća sigurno/sretno i na temelju čega to zaključujete?</p> <p>Devet od deset odgojitelja smatra da se djeca u njihovoj blizini osjećaju sigurno i sretno. Odgojitelji navode da djeca u vrtić dolaze radosna, da su opuštena, traže pomoć kada im je potrebno, vole fizički dodir, osjećaju se prihvaćeno</p>	<p><i>„potvrda mi je to što kada ga vidim i izvan vrtića, pozdravlja, traži da ga pozdravim i vidim, smatram da je to jedan vid pozitivne privrženosti“</i></p> <p><i>„na temelju njegove opuštenosti, iznošenja želja, potreba i osjećaja. Verbalan je. Ne ustukne pred izricanjem vlastite želje ili potrebe. Na pitanje koga voliš, reći će tetu (M).“</i></p>

<p>Jedna odgojiteljica navodi da o tome ne može puno govoriti budući da dijete ne pokazuje emocije</p>	<p>„Traži pomoć i obraća se odgajatelju. Razvio je veliku privrženost. Mama se zbog toga nije osjećala baš sigurno.“ „Smatram da se osjeća sretno i sigurno jer se osjeća prihvaćeno.“ „svako jutro kad dolaze u vrtić odmah trče u zagrljaj i njima je važno da ih odgajatelj vidi i čuje. Sve što imaju iz svog privatnog okruženja vole to podijeliti sa odgajateljima“ „Djevojčica ne pokazuje nikakve emocije pa tu ni ne mogu puno govoriti“</p>
<p>Na koji način dijete prihvaća brigu/pažnju? Sedam od deset odgojitelja navode da djeca rado prihvaćaju pažnju.</p> <p>Jedan odgojitelj navodi da je u početku dijete često mijenjalo raspoloženja, ali kasnije se to ustabililo.</p> <p>Jedna odgojiteljica navodi da dijete ne pokazuje emociju sreće</p> <p>Jedna odgojiteljica navodi da je dijete u vrtiću pokazalo emociju samo jednom</p>	<p>„Moje iskustvo je da dijete želi pažnju i brigu i da je samo još pojačano traži.“ „Rado je u našoj blizini, radosno je kada ga zagrlimo, pohvalimo, rado se na naš poticaj uključuju u aktivnost.“ „Njegove promjene raspoloženja su bile najveći problem. jer u jednom trenutku je bio jako sretan, u drugom bi bio jako uznemiren, tužan pa je to smirivanje i sve to da ga dovedeš u neko optimalno stanje bilo jako intenzivno i trebalo je dosta vremena tako da je to bio najveći problem. Ali, mi kada smo naučili s njim funkcionirati prihvaćalo je sve oblike pažnje.“ „Ne pokazuje baš emociju sreće – kroz sramežljivi smiješak pokazuje da mu je drago kada mu netko kaže nešto pozitivno. Prije nije bilo tako. Nakon 9 mjeseci više mu nije neugodno. Procjenjujem da mu paše svojevrsno tepanje.“ „djevojčica ona je svega jednom pokazala emociju, rasplakala se kad je pala s ljučjačke. Mama je rekla da ona ni doma ne pokazuje emocije, znači dijete od kad je došlo u njihovu kuću nikada nije zaplakalo, prvi puta u vrtiću je zaplakala.“</p>
<p>Je li dijete od Vas tražilo više/manje pažnje tijekom boravka u Vašoj grupi u odnosu na drugu djecu? Sedam od deset odgojitelja navodi da su djeca tražila više pažnje.</p> <p>Jedna odgojiteljica od navedenih sedam navodi da dijete traži pažnju na negativan način.</p> <p>Jedan odgojitelj navodi da dijete nije tražilo više pažnje, nego da su oni kao odgojitelji smatrali i dobili upute da djetetu pruže više. Dvije odgojiteljice od navedenih sedam također su dobile upute da djetetu pruže više pažnje.</p> <p>Jedna odgojiteljica navodi da to ovisi o djetetu i njegovoj socijalizaciji sa drugom djecom.</p>	<p>„Više, to je zaista, u većini slučajeva, u 98% taj individualni kontakt, ujutro kad dođu, traže da se njih pozornije i bolje pozdravi“ „Djevojčica je tražila više pažnje, odnosno dosta fizičkog kontakta, zagrljaja i tražila je dosta razgovora s nama odgojiteljima.“ „Djevojčica isto traži pažnju, ali na vrlo negativne načine – negativnim ponašanjem, prostim riječima“ „Možda on sam nije tražio više pažnje, ali naša odgovornost i uloga da mu damo u nekim trenucima malo više pažnje. Stručni tim, njegovi roditelji i mi odgajatelji smo shvaćali da mu je to nužno i potrebno.“ „Ovisi o djetetu, npr. ona djeca koja su se više socijalizirala, manje su tražila pažnju kod mene“</p>

<p>Jedna odgojiteljica navodi da dijete nije tražilo više pažnje.</p>	<p><i>„Nije, mogao bi biti dijete duh. Ako ga pustite neće imati zahtjeve. Neizigran je, vidi se da je bio u nepoticajnom okruženju. Neće sam tražiti ništa.“</i></p>
<p>Je li dijete, kada se osjećalo ugroženo/nesigurno/preplašeno, tražilo kod Vas sigurnost? Devet od deset odgojitelja navode da dijete traži sigurnost kod njih.</p> <p>Dvije odgojiteljice navele su da dijete ne traži sigurnost.</p>	<p><i>„Da, tražilo je. Posebno je to bilo sa S., njemu je bilo teško ostvariti taj kontakt sa drugom djecom, posebno sa dječacima, uvijek je birao društvo djevojčica, a kada bi se našao u društvu dječaka, nije bio dobro prihvaćen, tražio je zaštitu kod tete, da će ga ona „braniti“ tj. izboriti se za njega“</i> <i>„Uvijek je tražilo sigurnost.“</i></p> <p><i>„djevojčica ne, ona se povlači, izolira i od skupine i od nas“</i> <i>„Čak ni to ne pokazuje. Često pokazuje anksioznost – trga kožicu s noktiju do krvi, potom trpi i ne pokazuje da ga boli. Guta emocije, samo jednom je pokazao bol nakon jakog udarca u glavu, ali i nakon toga je brzo otišao.“</i></p>
<p>Kako je dijete podnosilo promjene (zamjene odgojitelja, spajanja skupina i sl.)? Devet od deset odgojitelja navodi da djeca dobro podnose promjene.</p> <p>Jedan odgojitelj navodi da je dijete od dolaska u vrtić (sa godinom i nešto) do svoje 4. ili 5.godine jako teško podnosilo promjene, a od tada do polaska u školu dobro podnosilo promjene</p>	<p><i>„Nije bilo problema, mi smo manji vrtić pa smo često zajedno, sva djeca znaju sve tete i odgojitelji su bili empatični i imali razumijevanja za njih“</i> <i>„Dobro, ne utječu promjene na njih, oni su navikli na te razne promijene“</i></p> <p><i>„Jako dobro, to i je dokaz da nije privržen. Težak slučaj je (prijavila bih). Mama ga nikada nije dovela, nema nikakvu privrženost prema njoj. Ne zna se izraziti, nije agresivan“</i></p> <p><i>„Dok je bio manji to je bilo jako zahtjevno, pokušavali smo to staviti na minimum. Čak smo se i u ovom ljetnom razdoblju kolegica i ja kad bi bili odsutni smo se dogovarali i o tome obavijestili roditelji jer je to za njega bilo jako bitno. Kako smo bili manji vrtić jer je bio sa nama jako privržen i svaka takva manja promjena bi kod njega izazivala poprilično jake turbulencije što je bilo moguće manje smo to radili. ali u njegovoj 4, 5. godini života se navikao na sve.“</i></p>
<p>Jeste li među djecom iz alternativne skrbi zamijetili djecu za koju biste procijenili da uopće nemaju razvijenu privrženost? Osam od deset odgojitelja odgovorilo je da nisu primijetili da dijete uopće nema razvijenu privrženost.</p> <p>Jedna od devet odgojiteljica navodi da u pravilu ne, ali da jedna djevojčica iz skupine ide svakome te da ima iskustva sa djecom za koju bi rekla da je privrženost kod njih smanjena.</p>	<p><i>„Ne, sva su djeca stekla privrženost.“</i></p> <p><i>„U vrtićkoj grupi, u pravilu ne, iako evo djevojčica T. kod koje su primijećene intelektualne poteškoće, ide svakome. Također, bila je djevojčica prije jedno 3 godine koja je bila u srednjoj skupini imala je oko 3,4godine. To je dijete kojem nije bilo važno tko je (da li su to djeca koja su toliko emocionalno pogođena, tu je očito bilo zlostavljano malo jače po onome kako se ona ponašala), ona je dolazila svakome, trčala je svima. Mislim da djeca koja su jače zlostavljana ili nižeg intelekta kod njih je privrženost nižeg stupnja.“</i></p>

<p>Jedna odgojiteljica navodi da bi to mogla reći, ali ne u potpunosti</p>	<p><i>„Za djevojčicu bih to mogla reći, ali ne u potpunosti, ne bih htjela to krivo procijeniti“</i></p>
<p>Jeste li primijetili kakve razlike u razvoju privrženosti kod djece alternativne skrbi u odnosu na djecu koja žive u biološkim obiteljima? Šest od deset odgojitelja navodi da ne primjećuju značajnije razlike u ostvarivanju privrženosti kod djece alternativne skrbi u odnosu na djecu koja žive u biološkim obiteljima.</p> <p>Četiri odgojitelja navodi da su razlike vidljive.</p>	<p><i>„Ne. Djeca koja doma dobivaju puno pažnje i ljubavi ovdje se nemaju potrebu maziti. Nema razlike jer to ovisi o stanju doma, temperamentu.“</i></p> <p><i>„Budući da sam ih imala samo dvoje, ne mogu reći da sam primijetila nekakve značajne razlike. Djeca koja žive u biološkim obiteljima su privržena nama isto kao i djeca iz alternativne skrbi, dok neka djeca iz bioloških obitelji ne traže nikakvu privrženost i fizički kontakt. Sve je individualno.“</i></p> <p><i>„Kako sam ja sestra, pošto oni odrastaju s nama, imam dojam da prema nama imaju više taj dojam da smo mi njihove tete, mi smo njima i odgajatelj u vrtiću, ali i mama i tata... osjeti se da je drugačija privrženost, djeca iz biološke obitelji imaju svoje roditelje dok smo mi djeci iz doma sve u jednom“</i></p> <p><i>„Da, djeca iz alternativne skrbi zaista traže više, najviše po pitanju pažnje i dodira. Čak i djeca koja su možda malo jača intelektualno počinju te emocionalno više „ucjenjivati“, ali to su djeca koja su izrazito pametna.“</i></p> <p><i>„Da, mislim da je on zbog cijele te situacije što je prvu godinu svog života proveo u domu je imao veću potrebu za nekom sigurnošću i privrženošću nego ostala djeca“</i></p> <p><i>„To je vidljivo, to se ne može izbjeći, oni su nesigurni, željni pažnje, ljubavi, nose rane koje trebaju zacijeliti, to je neminovno da je njima potrebno daleko više nego djeci iz bioloških obitelji. Ne mora to nužno biti pravilo, ali na žalost u ovim slučajevima to uistinu tako jest.“</i></p>
<p>Jeste li možda primijetili da djeca iz posvojenih obitelji ostvaruju/su ostvarivali drugačiji oblik privrženosti u odnosu na djecu iz institucionalne skrbi? Šest od deset odgojitelja nije imalo iskustva i sa posvojenim djetetom i sa djetetom iz institucionalne skrbi</p> <p>Jedna odgojiteljica ne može to procijeniti</p> <p>Tri odgojiteljice navode da nema razlike.</p>	<p><i>„Dječak iz doma imao je i kognitivnih poteškoća pa nije bio toliko privržen. Ali ne mogu odgovoriti.“</i></p> <p><i>„Ja sam imala samo dvoje djece, za jednog dječaka mogu reći da je bio okej, ali on nije znao da je posvojen. A djevojčica, ona je bila posebna. Ne mogu to odrediti, ova djevojčica je bila, osebujna. Vidjelo se da je ona imala više emocionalnih poteškoća. Ponašala se kao dijete iz doma, tražila pozornost, privrženost. Ja bih rekla da je imala isti oblik privrženosti kao djeca iz institucionalne skrbi.“</i></p> <p><i>„Nema razlike.“</i></p>

<p>Jeste li imali kakva očekivanja u odnosu na stvaranje privrženosti s tom djecom? Jesu li se Vaša očekivanja potvrdila ili je Vaše iskustvo potvrdilo nešto drugo? Četiri odgojitelja nije imalo nikakva očekivanja</p> <p>Dvije odgojiteljice su mislile da će ostvarivanje privrženosti biti drugačije.</p> <p>Četiri odgojitelja bilo je ranije obaviješteno o dolasku djeteta iz alternativne skrbi pa su razvila očekivanja koja su se ostvarila, jedan odgojitelj je ostvario bolje iskustvo, nego što je očekivao da će biti</p>	<p><i>„Nisam imala nikakva očekivanja, u početku mi je bilo emotivno teško. Nisam znala nikog takvog ni da se itko bavi time. Uvijek mi je bilo taj balans naći između profesionalnog i emotivnog. Ali uglavnom imala sam više pozitivna, nego negativna iskustva.“</i></p> <p><i>„Iskreno, nisam imala ni pozitivnih ni negativnih očekivanja, a djeca s kojom sam se susrela su nam bila privržena otpočetak. Zbog toga sam bila jako sretna, te sam činila što sam mogla kako bi im svima boravak u vrtiću bio ugodan.“</i></p> <p><i>„Smatala sam da će to biti teže ostvariti i iznenadilo me koliko dobro reagiraju na ljubav i pažnju.“</i></p> <p><i>„Moja očekivanja su bila da će takvo dijete vrlo brzo pokazati privrženost i željet ju. Dobila sam ono što nisam očekivala, a to je da ima privrženost kada inicijativa dolazi sa naše strane. Mislila sam da će otvoreno tražiti našu pažnju.“</i></p> <p><i>„Kad smo doznali da ćemo dobiti dijete koje je posvojeno, bio mi je izazov jer sam tek tad počeo raditi u vrtiću. Znao sam da ću dati 100% od sebe da on bude što prije dobro i da se oslobodi i da bude ravnopravno s ostalom djecom. Mislim da sam ispunio sva svoja očekivanja i da je od mene i kolegice dobio privrženost. S obzirom da su njegovi roditelji super ljudi mislim da smo mi i nadmašili očekivanja. Nisam očekivao da ćemo ići na te sastanke u tu udrugu posvojitelja i da ćemo dobivati podršku od njih tako da mislim da su moja iskustva čak i malo bolja.“</i></p> <p><i>„Kako imamo kontakt sa stručnom razvojnom službom, bile smo informirane o svemu, da će djevojčici iz doma biti potrebno više ljubavi i pažnje i fizičke pažnje, otpočetak smo se vodile time i pokazalo se to istinitim. Tu nam je jako puno pomogla stručna razvojna služba, tj. psihologica.“</i></p> <p><i>„Znali smo u samome početku da će biti teško, tim više što jedni roditelji nisu spremni za komunikaciju i suradnju, ne onu zdravu suradnju koja bi trebala biti. Drugi su ka nekakvom putu ka zdravoj suradnji tako da smo se kolegica i ja više okrenule literaturi i našem stručnom kadru. Očekivanju su bila ta da će i njima i nama biti teško i to se uistinu i dogodilo, ali mislim da smo sada na pola puta prema pravom uspjehu i potpunom oslobođenju te djece i njihovom veselju i radosti, normalnom životu kako u skupini tako i u njihovim obiteljima.“</i></p>
--	--

<p>Jeste li trebali poduzimati drugačije postupke kako biste ostvarili privrženost s djecom iz alternativne skrbi u odnosu na drugu djecu? Ako jeste, koji su to postupci bili i koliko su bili uspješni? Sedam odgojitelja od deset nije poduzimalo drugačije postupke. Od navedenih sedam odgojitelja, četiri odgojitelja navodi da su djetetu dali prostora</p> <p>Tri odgojitelja navodi da su prema djeci imali više individualni pristup</p>	<p><i>„Nisam, nije bilo drugačijih posebnih mjera, nego jednostavno vidjeti, upoznati način na koji je to dijete htjelo razviti privrženosti.“</i> <i>„Jedino što je bilo prisutno je možda više razmišljanja što bi takvoj djeci moglo biti pruženo.“</i></p> <p><i>„Individualni pristup kod djece koja se ne otvaraju, kroz igru, crtež, dijete se onda postupno otvara tebi, okolini“</i></p> <p><i>„Da, više prostora sam mu morala dati za steći povjerenje i sigurnost. Nelagode smo uvijek izbjegavali. Tek nakon devet mjeseci pokazuje da mu je ugodno u zagrljaju. I dalje dolazi u grupu kao da nas ne pozna. Postupci su bili: ne očekivati, ići polako i više slušati potrebe, iako ne pokazuju da trebaju više pažnje, radili smo na tome da vidi privrženost druge djece.“</i></p> <p><i>„Bilo je samo više razgovora, više individualnog pristupa jer oni su to naprosto zahtijevali, više nježnosti i pažnje“</i></p>
<p>Što biste savjetovali kolegicama koje će imati u skupini djecu iz alternativne skrbi po pitanju ostvarivanja odnosa privrženosti? Većina odgojitelja navodi da je za djecu iz alternativne skrbi potrebno puno ljubavi, otvorenosti, razumijevanja, strpljenja. Također, neki od njih navode da treba biti spreman učiti, osluškivati djetetove potrebe te da je važno imati podršku stručnog tima i imati dobru komunikaciju s obitelji/odgojiteljima ustanove u kojoj je dijete smješteno.</p>	<p><i>„Strpljivost, otvorenost, jedan drugačiji pristup djeci, imati na umu da je to dijete ranjeno, da mu možeš pružiti ono što mu treba, biti nježan. Individualni pristup koliko se može. Na kraju krajeva educirati se kako, tražiti pomoć. To je neotkriveno blago.“</i> <i>„Više razumijevanja i strpljenja, otvoriti se i opustiti, biti uporan i nikada ne odustati. Koliko god traje da traje. i Najmanji pomak je važan.“</i> <i>„Savjetovao bih im da otvore svoj um i srce, da budu spremni učiti i da budu spremni uložiti malo više energije jer početna pozicija i život te djece definitivno nije jednaka kao život ostale djece.“</i> <i>„Izuzetno puno strpljenja, razumijevanja, podrške stručnog tima i kvalitetna i zdrava komunikacija s obitelji“</i></p>
<p>Postoji li još nešto u vezi privrženosti djece iz alternativne skrbi prema Vama i kolegici što Vas još nisam pitala, a mislite da bi bilo važno reći? Šest odgojitelja nema ništa za nadodati</p> <p>Dva odgojitelja osvrću se na svoje iskustvo i donose zaključke</p>	<p><i>„Pitam se jesam li djeci pružila dovoljno, da li je to ono što sad trenutno trebaju, dodir, pogled, pozornost. Svatko od nas bi trebao jače poraditi na tom emocionalnom razvoju.“</i> <i>„Problem s kojim bih rekao da se susrećemo je da mi dobivamo jako malo informacija kako se nositi sa takvom djecom. U obrazovanje bi trebalo uključiti kolegije koji bi se bavili time.“</i></p>

6.5. Rasprava

U sklopu provedbe istraživačkog dijela ovog završnog rada provedeni su polustrukturirani intervjui u vrtićima na području grada Zagreba i Samobora. Provedenim istraživanjem dobiven je uvid kako sudionici, odnosno odgojitelji, uočavaju privrženost sa djecom iz alternativne skrbi. Prema Radočaj (2015.) djeca smještena u domovima nisu u stanju stvoriti vezu povjerenja i zaštite radi stalnih promjena smjena odgojitelja. Ipak, rezultati ovog istraživanja pokazuju da većina odgojitelja, njih 80% navodi da su djeca s njima razvila privrženost, a 90% ispitanika tvrde da je riječ o sigurnoj privrženosti dok jedna odgojiteljica nije sigurna koju vrstu privrženosti je dijete razvilo. Iako je istraživanje provedeno na manjem broju sudionika, uvelike se razlikuje u odnosu na dosadašnja istraživanja koja navode da djeca iz alternativne skrbi teže ostvaruju privrženost. Mogući razlozi za to su subjektivnost odgojitelja te veliki osjećaj odgovornosti za tu skupinu djece za koju se odgojitelji imaju potrebu i više potruditi. Nadalje, većina odgojitelja navode kako djeca prihvaćaju brigu i pažnju dok ostalih troje navode da djeca ne pokazuju ili emocije ili emocije sreće, a kod trećeg djeteta je trebalo vremena da se njegove emocije i reakcije ustabile. Većina odgojitelja navodi da djeca iz alternativne skrbi zahtijevaju više pažnje, pri čemu ih dosta navodi da su tražila više dodira i fizičkog kontakta. Nedostatak ljubavi u ranom djetinjstvu može biti razlog veće potrebe za fizičkim dodirima i pažnjom. U literaturi se spominje da je kod posvojene djece moguće javljanje izraženije separacijske tjeskobe i/ili teškoća u razvoju, a kod djece smještene u institucionalnoj skrbi često se spominju poteškoće u razvoju privrženosti na relaciji odgojitelj-dijete budući da „institucionalno okruženje ne poznaje tzv. individualiziranu skrb za dijete“ (Marijan Tustonja i sur, 2021. str. 208). Jovančević (2008.) navodi da je to zbog toga što odvajanje od roditelja u prvim godinama djetetova života izaziva osjećaj egzistencijalne ugroženosti, nezaštićenosti i bespomoćnosti što može dovesti do kroničnog stresa koji se može vrlo negativno odraziti na djetetov život. Također navodi da boravak u obiteljskom okruženju može nadoknaditi negativne posljedice rane institucionalizacije. Zanimljivo je primijetiti da svo troje djece koji imaju poteškoća u iskazivanju emocija, u istraživanju, su posvojena djeca, a ne djeca iz institucionalne skrbi. Ovo istraživanje pokazuje da djeca iz alternativne skrbi traže više pažnje, a nekoliko ih je navelo da su dobili naputke od stručnog tima da će djeci biti potrebno pružiti više pažnje pa su se time vodili. Djeca koja žive u dječjim domovima češće dolaze iz manje funkcionalnih obitelji u kojima nisu dobili dovoljno ljubavi i pažnje (Maretić, Sindik, 2013) stoga nije iznenađujuće da traže i da im je potrebno više pažnje. Gotovo svi odgojitelji, navode da djeca kod njih traže sigurnost te da dobro podnose promjene. Zanimljivo je primijetiti da više od polovice odgojitelja ne primjećuju razlike u ostvarenju razvoja privrženosti sa njima

u odnosu na djecu koja žive u biološkim obiteljima dok ostali jasno iznose kako su razlike vidljive. Mislim da bi to pitanje bilo dobro postaviti većem broju odgojitelja pa onda donositi neke kvalitetnije zaključke budući da je, iako manji broj odgojitelja naveo da djeca iz alternativne skrbi vidljivo traže više u odnosu na djecu iz bioloških obitelji, to su navele odgojiteljice sa puno više iskustva u radu sa djecom iz alternativne skrbi. Većina odgojitelja nema iskustvo i sa posvojenom i sa djecom iz institucionalne skrbi. Kao što je već spomenuto, mnoštva je kritika upućenih institucionalnoj skrbi te se, između ostalog, navodi slabije ostvarivanje privrženosti u odnosu na smještaj u udomiteljskoj ili posvojiteljskoj obitelji gdje djeca mogu dobiti puno više, posebno na tom području, ali od četvero odgojitelja koji imaju iskustvo u radu sa djetetom iz doma i posvojenim djetetom, jedna odgojiteljica ne može to procijeniti dok preostalih troje navode da nema razlike. Iako nekoliko odgojitelja navodi da su imali drugačije postupke prema djeci iz alternativne skrbi, najviše kroz individualni pristup, od preostale većine koja navodi da nisu imali drugačiji postupke u ostvarivanju privrženosti u odnosu na djecu iz bioloških obitelji i oni navode kako su djeci pružili više prostora, izbora, individualnog pristupa, osim onih odgojitelja koji imaju iskustvo sa djecom koja su odmah pokazala privrženost sa njima.

Jedno od pitanja odnosilo se na očekivanja odgojitelja u području privrženosti djece iz alternativne skrbi. Otprilike trećina odgojitelja je imala očekivanja koja se nisu potvrdila, dok je druga trećina krenula u odnos s djecom bez ikakvih očekivanja. Ono što se pojavilo kao neočekivan sadržaj odgovora je činjenica da je manje od polovice odgojitelja bilo upoznato s činjenicom da im dolazi dijele iz alternativne skrbi. Oni koji su bili obaviješteni spominju i podršku stručnog tima, pa čak i odlaske sa sastanke udruge posvojitelja, što im je značajno pomoglo u pripremi i ostvarivanju odnosa s djetetom i njegovu obitelji (u slučaju posvojenja). Veći dio odgojitelja nije znalo da im dolaze djeca iz alternativne skrbi što je vrlo neobično budući da je to vrlo važan podatak koji im je mogao pomoći da se adekvatnije pripreme na rad s njima. Odgojitelji smatraju da kroz školovanje nisu zadobili odgovarajuće znanje i da im nije pruženo dovoljno informacija koje bi im pomogle i pripremile ih na rad s ovom skupinom djece. Takvo mišljenje imaju svi osim od koja u odgojiteljice potpunosti ima dobro iskustvo sa djetetom za koje nije ni znala da je posvojeno. Kao što je već navedeno u radu, dvije intervencijske studije u Latinskoj Americi otkrile su da je obuka osoblja dovela do poboljšanja u interakciji skrbnika i djeteta, s toplijim i osjetljivijim odgovorom koji je pozitivno utjecao na razvoj djece (Lecannelier i sur. 2014; McCall i sur. 2010 prema Quiroga i sur.,2015). Stoga je vrlo važno buduće odgojitelje, ali i stručne suradnike adekvatno pripremiti za rad s djecom iz alternativne skrbi kako bi mogli kvalitetnije i profesionalnije obavljati svoj rad, ali i

kako bi se znali nositi sa vlastitim emocijama koje se u ovom slučaju mogu vrlo teško isključiti. Odgojitelji primjećuju i smatraju da je potrebno puno ljubavi, otvorenosti, razumijevanja, strpljenja. Također, neki od njih navode da treba biti spreman učiti, oslušivati djetetove potrebe te da je važno imati podršku stručnog tima i imati dobru komunikaciju s obitelji/odgojiteljima ustanove u kojoj je dijete smješteno. Različiti odgovori prikupljeni su od ispitanika po čemu se vrlo lako može zaključiti koliko je pitanje kompetentnosti odgojitelja u radu s ovom skupinom djece vrlo subjektivan pojam.

8. ZAKLJUČAK

Odgojitelj, prije svega, treba biti stručna osoba koja je strpljiva u radu s djecom. Također, treba biti svjesna sposobnosti svakog djeteta jer svojim postupcima i ponašanjem direktno utječu na njihov razvoj. Odgojitelji su ti koji uz skrbnike moraju djeci služiti kao primjer kako stvari moraju i trebaju funkcionirati. Cilj predškolskog odgoja je pružiti brigu djeci predškolske dobi i poticati njihov sveobuhvatan razvoj, u skladu sa osnovnim odgojnim ciljevima, zadacima i prirodnim zakonitostima njihovog psihofizičkog razvoja. Time se stvaraju povoljni uvjeti za sretno i ispunjeno djetinjstvo, gdje se djeca osjećaju sigurno i sretno, te im se omogućuje maksimalan razvoj njihovih tjelesnih i mentalnih sposobnosti, spoznajnih, emocionalnih i voljnih karakteristika. Uz sve to, budući da su djeca bez odgovarajuće roditeljske skrbi socijalno osjetljivija skupina, odgojitelji bi trebali biti tu za njih i pružiti im potpunu podršku, ali i oslonac i sigurnost da znaju da nisu sami. Rezultati ovog istraživanja pokazuju da većina odgojitelja, navodi da su djeca s njima razvila privrženost, a gotovo svi tvrde da je riječ o sigurnoj privrženosti. Ipak, kako i sami odgojitelji tvrde potrebna im je bolja upućenost i znanje o djeci bez odgovarajuće roditeljske skrbi. O tome kako bi što ispravnije i kvalitetnije postupali sa ovom skupinom djece potrebno im je odgovarajuće obrazovanje i potpora koja bi se mogla dobiti na kolegiju na fakultetu, organiziranim edukacijama i radionicama te ovakvim i sličnim istraživanjima koji bi pridonijeli i olakšali kvalitetu rada u odgojno obrazovnim ustanovama.

Možemo zaključiti poticajnom izjavom odgojiteljice koja ohrabruje: *„Imati razumijevanja i strpljenja, otvoriti se i opustiti, biti uporan i nikada ne odustati. Koliko god traje da traje. I najmanji pomak je važan.“*

9. LITERATURA

- Ajduković, M. i Sladović Franz, B. (2004.). *Samoprocjena ponašanja mladih u dječjim domovima i udomiteljskim obiteljima u Hrvatskoj*. Društvena istraživanja
- Ajduković M., Kregar Orešković K., Lakija M. (2007). *Teorija privrženosti i suvremeni socijalni rad*. Ljetopis socijalnog rada, 14 (1), 59 – 91
- Borić, I., Brajković, L., Čirkinagić, S., Delogu Rižovski, H., Ivezić, N., Keresteš, G., Kronstein, D., Marušić, D., Miharija, M., Novak Ban, M., Škrabić- Aničić, I., Žižak, A., (2021). *Priručnik za provođenje osnovnog i dodatnog osposobljavanja udomitelja za djecu*. Zagreb: Ured UNICEF-a za Hrvatsku u suradnji sa Sirius – Centrom za psihološko savjetovanje, edukaciju i istraživanje.
- Berk, L.E. (2015). *Dječja razvojna psihologija*. Zagreb: Naklada Slap
- Bulić, I., Anguelov-Mladenov, L., Mulheir, G., Gyllensten, L. (2012). *Zajedničke Europske smjernice za prijelaz s institucionalne skrbi na usluge podrške u život u zajednici*. Brussel, Belgija: Europska stručna skupina za prijelaz s institucionalne skrbi na usluge podrške za život u zajednici, str.26
- Godišnje statističko izvješće o korisnicima i primijenjenim pravima socijalne skrbi u Republici Hrvatskoj u 2021*. Zagreb: Preuzeto 26.06.2023. Ministarstvo rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike
- Godišnje statističko izvješće u o primijenjenim pravima socijalne skrbi, pravnoj zaštiti djece, mladeži, braka, obitelji i osoba lišenih poslovne sposobnosti, te zaštiti tjelesno ili mentalno oštećenih osoba u Republici Hrvatskoj u 2020. godini Preuzeto 26.06.2023.
- Hong, Y.R., Park, J.S. (2012). *Impact of attachment, temperament and parenting on human development, Department of Pediatrics, Kosin University College of Medicine, Busan, Korea, Korean J Pediatr ;55 (12) : 449-454*
- Jovančević, M. (2008.) *O važnosti ranog odnosa dojenče – roditelj*. U:Ajduković, M.; Radočaj T. (ur.), *Pravo djeteta na život u obitelji*. Zagreb: Ured UNICEF-a za Hrvatsku, 27-41
- Johnson, R., Browne, K., Hamilton-Giachritsis, C. (2006). *Young Children in Institutional Care at Risk of Harm*. Trauma, Violence, and Abuse, 7, 34-60.
- Konvencija o pravima djeteta (2001) Zagreb: Državni zavod za zaštitu obitelji, materinstva i mladeži
- Manuela Garcia Quiroga, Catherine Hamilton-Giachritsis (2015) *Attachment Styles in Children Living in Alternative Care: A Systematic Review of the Literature*
- Maretić, E., Sindik, J. (2013) *Agresivno ponašanje, zaštiti čimbenici i školsko postignuće učenika izvan i unutar institucionalne skrbi*. Institut za antropologiju, Zagreb

Tustonja M., Stanić D., Čuljak A. (2021.) *Djeca bez odgovarajuće roditeljske skrbi*, str.208

Mikas, D., Roud, B. (2012) *Socijalizacija djece s teškoćama u razvoju u ustanovama predškolskog odgoja*

Nacionalni plan razvoja socijalnih usluga za razdoblje od 2021. do 2027. godine. Ministarstvo rada mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike

Obiteljski zakon. Narodne novine, 103/15, 98/19, 47/20, 49/23

Radočaj (2007.) Prijevod - *Pravo djeteta na odrastanje u obitelji*: Smjernice za praktičan rad na državnom i međudržavnom posvojenju i udomiteljskoj skrbi

Radočaj, T. (2015). *Deinstitucionalizaciju treba započeti od najmlađih*. *Dijete i društvo*, 7 (2) 355 – 365

Rosić, V. (2007). *Domska pedagogija*. Zadar: Naklada 2001.

Sabolić, T., Vejmelka, L. (2015): *Udomiteljstvo djece u hrvatskoj iz perspektive udomitelja i stručnjaka*. *Holon*. 5(1). 6-42.

Sovar, I. (2015). *Institucionalizacija i deinstitucionalizacija ustanova za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi*. *Ljetopis socijalnog rada* Vol. 22 No. 2, str. 311-332

Sladović Franz, B.; (2016.) *Djeca u alternativnoj skrbi*. U: Hrabar, D. (ur.) *Prava djece: multidisciplinarni pristup*; -Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu-, str. 225-241

Vejmelka, L. (2012): *Okolinske i osobne odrednice nasilja među djecom u dječjim domovima, doktorska disertacija*. Pravni fakultet, Studijski centar socijalnog rada. Zagreb

Vlasta Grgec-Petroci (2015). *Obitelj i posvojeno dijete*. U Maleš, D. (ur.) *Kako smo postali obitelj: Posvojenje – dio moje priče: zbornik radova*. Zagreb: Na drugi način, 8 – 18.)

Zakon o socijalnoj skrbi. Narodne novine, 157/13, 152/14, 99/15, 52/16, 16/17, 130/17, 98/19, 64/20, 138/20, 46/22

Zakonu o udomiteljstvu. Narodne novine, 103/15, 115/18, 98/19

Zovko Grbeša A, Sesar K. (2021.) *Zlostavljanje i zanemarivanje u djetinjstvu, privrženost i razvoj mozga*, 383.str.

Izjava o izvornosti završnog rada

Izjavljujem da je moj završni rad izvorni rezultat mojeg rada te da se u izradi istoga nisam koristila drugim izvorima osim onih koji su u njemu navedeni.

(vlastoručni potpis studenta)